

HAZALÁTOGATÓ VENDÉG BERGENGÓCIÁBÓL

Kolozsi Tibor

A napokban váratlan vendég kopogtatott be a szobámba. A távoli Bergengóciából jött, az Óperenciás-tenger partjáról. Kerek három évtizeddel ezelőtt azért választotta a távolságot, hogy új életet tanuljon a báránnyelől, aztán meg nyugtalan vére is kergette. Most, hogy váratlanul visszatért, úgy vált le róla a messzeség, mint cipőről a száradt sárcomó. Megilletődöttsége jeléül előkotorta régi gönceit, tüntetően nem borotválkozott két hétig, hogy ezzel is tanújelét adja régi hazája iránti állítólagos rokonszenvének, és nagy, fehér zseb- kendőt tűzött a szivarzsebébe, hogy ezzel is emlékeztessen arra a régi barátira, aki harminc esztendővel ezelőtt minden vasárnap délelőtt kétes tisztaságú ingben, de peckes ünnepélyességgel koptatta a korzó forró kövezetét. Hát igen, barátok voltunk akkor, s ezt a barátságot minduntalan újra és újra megpecsételtük fél vagy egy liter jó homoki kadarkával, már ahogy húszéves korában, a lányok mosolyára emlékezve, teszi az ember. Most, hogy a kopogtatás nyomán, a távolság megmeredt sárcomóit lerázva a küszöbön, harminc kerek esztendő párába burkolódzva, benyomult a szobámba, a szivarzsebébe tűzött nagy, fehér zsebkendőjét mindjárt megismertem, de a nevében bizony eltűnődtem egy-két röpke pillanatig. Ábrahám? Ábel? Ez nagyon ismerős név volt, és gyorsan megbarátkoztam a csengésével.

Mintha csak egy harminc esztendővel ezelőtt megkezdett mondatot folytatna, úgy nyújtotta felém a cigarettatárcáját. Idegen cigaretták sorakoztak benne, és dohányuk színe ünnepnapokat idézett. Régi cigaretták jutottak az eszembe, amelyeknek füstje már százszor is záporrá válhatott a meg-megújuló vaskos felhőkben. Egyszer régen, újév délelőttjén tüntetően sétálgattunk az üres korzón, és azt bizonygattuk

másnapos gyomrunknak, hogy cigarettánk füstjével átmentettük a jövőbe az egész elmúlt esztendő.

— Köszönöm, nem dohányzom!

— Nem? — kérdezte meglepetten. És ezzel az egyetlen kérdéssel ítéletet mondott az egész nélküle elmúlt, három évtizedes életéről. Mintha azt mondta volna: — Lám, ha egy pillanatra megfeledkezik rólad az ember! — Mert hát a cigaretta az olyan szertartás, mint a vasárnapi istentisztelet. Összekeverednek benne a „Te benned bízunk” vontatott félhangjai a minap megtanult sláger csiklandós ritmusával, eszedbe jut, hogy tegnapelőtt a villamosnál milyen csodálatosan fehér volt Mancika kivillanó combja, és eszedbe jut egy nyári este, ott túl a téglagyáron, mikor megzavarodott ürgék futkároztak körülötted, és te Ábel unszolására az első cigarettádat szívtdad, a helyzethez illő komolysággal és nagy elszántsággal.

— Leszoktam róla — mondtam vállat vonva, és ha megkérdi valaki, tán nem is tudom hamarjában megmondani, hogy miről is szoktam le, a „Te benned bízunk”-ról, Mancikáról, vagy csupán a tegnapi cigarettáról.

Az egész nap olyan valószínűtlen volt. A szobában egészen váratlanul magától megszólalt a rádió, és csodálatosképpen nem a negyed órával előbb abbahagyott műsört folytatta, hanem valami régi gyermekdelutánra emlékeztetett. A könyvespolcra meg leasett egy könyv, s ahogy kinyílt, tankok és repülőgépek tódultak ki belőle, mint valami titkos, felhők közé rejtett kaszárnyából. Ábel rámnézett, rekedtes hangon nevetett, és úgy mondta, mintha csak a leasett könyvhöz szólna:

— Hát még mindig nem felejtetted el Rommelt?

Akkor eszembe jutott, hogy egy őszi napon kint jártunk a folyóparton. A hosszú gyaloglás emlékéét megőrizte a part nedves homokja. Mikor a kunyhó előtt megálltunk, tekintetünk átúszott a vízen a túlsó partra, és külön-külön is ugyanarra gondoltunk, mint később megtudtam tőled: egy nagy csukára, amely kidugja a fejét a vízből, és elnyeli az ott horgonyzó uszályokat. Igen, az uszályok ott horgonyoztak a sziget előtt, szemünk fölturnázott a fedélzetükre, és akkor azt mondtad, hogy mi is úgy ide vagyunk horgonyozva ebbe a földbe, hogy sosem tudjuk felszedni a horgonyunkat. Hallod, Ábel? Aztán neked mégiscsak sikerült, ugye? Mégsem volt olyan erős a kötél, különösen hogy mások is segítettek elszakítani. Ugyan mennyibe került ez a segítség? Jó, jó, tudom, egy kicsit közelebről megismerkedtél a *Mein Kampf* fal, aztán egy vasárnap egyszerűen csak arra ébredtem, hogy nem létezel többé. Mintha soha nem is léteztél volna. A zsebkendőmön maradt egy kis kölni a ma reggeli borotválkozásból, annak van olyan enyhe, elgondolkoztató illata, mint az emlékednek.

Úgy állsz most előttem azzal a cigarettatárcával, mintha a tegnapi barátságunkat bizonygatnád. Ne haragudj, úgy érzem, kitágulnak a szavaid, mint a fölfújt léggömb, és nem férnek el a szobában. Ha velem akarsz lenni, gyérünk inkább sétálni! Táruljon ki körülöttünk a világ, hátha beleférünk mind a ketten, így, fölfújódva is.

Ólmos volt az ég, és szürke szél fújt az utcákon, elszíntelenítette a gondolataimat. Nem tudom, tán dideregtem is szégyenszemre, és be-

húztam a nyakam, hogy elbújjak egy tolakodó kéz elől. Mert Ábel keze maga volt az erőszakosság. Kellemetlen bizsergés futott végig a testemen, mintha váratlanul szembe köpött volna valaki. Idegen volt a keze érintése, nagyon idegen. Mintha sohasem találkoztak volna az ujjaink. Mintha nem a rég múlt valóságból, hanem csak egy bolond álomból kelt volna életre az arca. Mert sokszor álmodtam már ilyen kísértetekről. Kísértetekről, akik üldöznek, s nekem földre gyökerezik a lábam, képtelen vagyok menekülni. Úgy éreztem, e kísértetek egyikének fuvallos érintése mozgatja meg tiltakozásul a vérem, s mintha fázniék, összeborszongtam. Ábel nem érezhette ezt a tasztítást, úgy mosolygott a kitágult szeme, mintha Schubert Ständchenje borult volna virágba benne. Mindig szerettem a Ständchent, de most irtóztam tőle. Mintha halk ólmoseső gurgulázott volna a kövezeten, úgy hallottam a hangját:

— Emlékszem a házatokra. Kékre volt meszelve, és egybeolvadt az éggel. A sarkán állt egy tömzsi orgonafa, telidesteli hófehér virággal.

— Igen, és volt egy disznónk is. Amikor egyszer kiszabadult az ólból, lelegelte mind a fehér orgonát. Akkor januárban orgonaillata volt a hurkának is. Sohasem tapasztaltam még ilyen illatos metamorfózist.

Csodálkozva nézett rám. Nem értette, és nem akarta érteni az iróniát. Mintha ő maga nem azzal táplálkozott volna egész életében! Most, ebben a pillanatban csak a régi énje élt benne, mert ezt akarta, s még ő maga is elhitte önmagának, hogy ez mindig így volt. Persze, hiszen tudomásul kell venni, hogy itt nem terem ananász, csak cukor-dinnye, s ehhez a tényhez kell alkalmazkodni. Csak az a régi Ábel akart lenni megint, aki sohasem kelt útra Bergengóciába, aki nem kóstolta az idegen illatú cigaretták ízét, és aki sohasem tanulmányozta büszke megértéssel a *Mein Kampf*ot. Kinyitotta a szemét, s minthogy abba éppen belefért egy tömzsi orgonafa, teli fehér virággal, azt hitte, hogy ő maga is kényelmesen odafér mellé.

Akkor rádöbentem, hogy valósággal vonszol maga után valami ismeretlen cél felé. Mintha póráz csüngne a nyakamból, sok-sok tarka esztendőből font, láthatatlan póráz, s valahányszor menekülni akartam tőle, belevágott a szíj a bőrömbe, hogy felszisszentem tőle. Ó, Ábel! Ő még ezt a felszisszenést is örömujjongásnak vélte, s akként fogadta. Hát ennyire érzéketlenné vált már a szimfóniák fájdalomja iránt? Botfűl — jutott eszembe, és egy kicsit sajnáltam is a nyomtalanul elszalasztott tegnapi hangjegyekért.

Akkor már kint jártunk a külvárosban. Lépteink kopogását sehogy sem tudtuk összehangolni. Mikor az ő sarka, egy fürge kavicsos megcsúszva, az üveghangok utánzására kapott ihletet, én egész talppal durván belezöttyentem valami láthatatlan gödörbe, s ez a tompa puffanás mintha a felhők közül lezuhanó vágyakat idézné.

— Nem akarsz emlékezni? — kérdezte könnyörögve, s én egy kis kajánsággal megráztam a fejem.

— Nem, mert becsapnak az emlékek.

Elvigyorodott, valami bosszantó, pofonra csábító kujonsággal. Elvigyorodott, megszorította a kezem, és még erősebben belecsimpaszkodott abba a láthatatlan pórázba.

— Netene... Pajtás, hát tudod-e, hogy énvelem nem lehet kukoricázni? Tudod-e, hogy én varázsló vagyok, s ha akarom, hát egyszerűen föltámasztom halottaiból a sápadt tegnapot. Csak akarnom kell! Érted? Csak akarnom! És ugyan miért ne akarnám? Látom, hogy félsz tőlem, de az is lehet, hogy utálsz. Hát szép ez? Utálni a tegnapi barátot? Nos, én azt akarom, hogy reszkess előttem. Érted? Hogy reszkess, mint valami kis ártatlan levélke, mely a folyó vizére hullik, és jól sejti, hogy milyen ragadozó halóriások leselkednek rá.

— Reszketni? ... Ugyan! ... Valamikor eső után kis papírcsónakocskákat eregettem az utcán, és mind elnyelte a kanális gyomra. Nos, akkor sem reszkettem. És nem reszkettek a papírcsónakocskák sem.

— Igen, papírcsónakocskák. Fehérek voltak, mint az orgona a házatok előtt. Jusson eszedbe, hogy fehérek voltak — mormolta, és én megint megborzongtam. Valami hidegséget éreztem abból a régi fehér orgonából, s nem tudtam, hogy ez a fehér szín természete.

Mintha ez a jéghideg fehér szín ébredt volna új életre, amint belépünk a temetőkapun az alkonyi temetőbe. Fehér sírkövek csónakáztak kis papírcsónakokon, és ránk vigyorogtak a szomorú eperfák. Szinte éreztem a tegnapi záporok zuhogását, de nem akartam megismerni a hangot. Nem akartam még egyszer papírcsónakokat eregető gyanútlan kisgyerekek lenni. Megbotlott a lábam a temetőkapuban egy kiálló akácgyökérben. Lenéztem rá, és tanácstalanul azt kérdeztem magamban: miért is kellett idejőnnöm, elmúlt napok sivár határába, ahol csak az örökké nyugtalan szél kószál, álpatinássá jegecesedett emlékek között.

— Mondiam, hogy varázsló vagyok — hallottam magam mellett egy hangot, és tudtam, hogy Ábel ezt úgy kérte kölcsön talán egy elvonuló zivatartól, talán egy boszorkányokról szóló, régi mesétől, vagy talán egy kitért szájú, unatkozó múzeumi ágyútól. — Varázsló vagyok — mondta —, és ha akarom, varázspálcám egy könnyed mozdulására megnyílnak a régi sírok, és kilépnek, glédába állnak a halottak, mint engedelmes kísértethadsereg.

— És azt hiszed, ezzel visszahozhatod a tegnapi napot? Hiszen csak árnyéka vagy önmagadnak is. Csak fehér orgonákra emlékezel, és elfelejtetted az orgonákat felfaló disznókat.

Intett, és jéghideg szél rezzent végig a temetőn. Az akácfaék ijedten lehajtották a fejüket, és szemük elé kapták a kezük. Utánozni akartam őket, de mintha görcs állt volna a kezembe. Homály ereszkedett le a felhőkből, és éreztem, hogy veri a koponyámat, mint régi, elfelejtett jégesők suhogó ostora. Vékony csíkok vettek körül, mint nyári zápor magasból lenyúló lilás szálai, s amikor egy vakmerő leheletem függönyként félrelebbentette őket, szemem hiába kereste Ábelt, csak a kacagását hallottam, mintha egy vastag fal túlsó oldalán állna. Akkor közvetlenül mellettem félrelépett egy lomha sírkő. Néhányat lépett fáradtan, aztán leült pihenni egy öreg fa tövébe. És helyén, amelyet fölszabadított, egy csontváz dugta ki fejét a sírboltból. Mélyen ülő koponyaszemében két béka pótolta az elveszett szívérványhártyát, és orra helyén mérges vipera csípő nyelve sziszegett. Csontarcán torz vigyor terpszkedett, és ügyetlenül lóbálódzó csontkezeivel a taktust verte valami hallhatatlan zenéhez, vagy talán Ábel nem szűnő, fűlértő kacagásához.

— Ki vagy? — kérdeztem volna, ha ezekben az első pillanatokban el nem felejttem, hogy valaha is létezett emberi nyelv ezen a világon. — Ki vagy? — kérdeztem volna, ha emlékeztem volna első szerelmi vallomásom hizelgő szavaira. De nem emlékeztem. Csak valami ismeretlen zene dobolt az ereimben, amelyben nem lehetett hallani a hegedűk lágyabb hangját, csak a kürtök, trombiták, klarinétok üvöltöttek ritmust vesztetten. Aztán, mire eszembe jutott az első szó, már azt sem tudtam, kihez forduljak. Ábel ott állt egy lehajtott fejű szomorúfa mellett, kezét maga elé tartva, mint valami karmester, s egyegy intésére sorra fölnyíltak a sírok, és vigyorgó csontemberek szaporították egyre a glédát.

— Nem akartál emlékezni? Nos, most fölvonul előtted a múlt, egész ébredő hadseregével. A tegnaptól nem lehet elmenekülni, még akkor sem, ha holmi disznók fölfalták a fehér orgonát.

Az alkonyat kiterült, mint valami hatalmas vászon, s Ábel — akár egy hőbörgös művész — hatalmas ecsetvonásokkal rajzolta rá a csontvázakat, egyiket a másik után, mint valami összefüggő, végtelen szalagot. A kép ebben az alkonyi szimfóniában elvesztette harmadik dimenzióját, de ezt a hiányt intenzitással pótolta. Mint ahogy valami készülő vihar képe sokkal fenyegetőbb egy giccses festménybe sorítva, mint kint a természetben, szabad erdők és szabad nádasok között.

Ott álltak a kétdimenziós csontvázak a megnyílt sírok előtt, s én felismerni véltem mindegyiket. Lám, az első szerelmem! Akkor még mézédés szirup volt a vigyorgó fogai helyén. Ezt csókoltam? Ezeket a sápadt csontokat? Az meg a magyartanárom, aki Ady szeretetére tanított. A fekete zongora nyugtalan hangjegyei vibrálnak a bordái között. Tanár úr, én tegnap moziban voltam, azért nem tudom Arany János élettörténetét. Az meg? Csak nem a tiszteletes úr!? A „Te benned bízunk” hangjegyei egy pillanatra elnyomják a modern slágereket, aztán az egész belevész a Lilly Marlen kakofóniájába. Nem omlott még be ez a régi sírbolt? Nem temette maga alá a Lilly Marleneket? Állnak glédában a csontvázak, áll glédában a tegnap. Én nem akartam életre kelteni! Kis folyócska vize csobog a merev sorban álló csontvázak előtt. És kis papírhajócskákat visz magával a víz. Papír-rohamcsónakokat, papír-gőzhajókat és papír-tengeralattjárókat... Első szerelmemtől magyartanáromig, magyartanáromtól a tiszteletes úrig, a tiszteletes úrtól az ügyvédék cselédjéig, az ügyvédék cselédjétől a fűszeres SS-legényig. Ennyire összefügg minden? Egyetlen láncba, amit kísértetként csörgethet minden jöttment varázsló?

Ábel, mért jöttél vissza, hiszen Bergengócia a hazád?! Nem ismerlek, és azt hiszem, hogy voltaképpen nem is ismertelek sohasem. Hazug volt az első cigaretta íze, hazug a házunk sarkán bóbiskoló orgonabokor álmos virágainak fehérsége, és hazug volt a folyó, amely horgonyozni tanította az uszályokat. Mint a papírcsónakjaim, amelyek a régi záporok után olyan nyárspolgári alázatossággal úsztak a kanális falánk szája felé.

Hát én bezárom most ezeket a sírboltokat! Varázspálca nélkül! A csontvázakat visszaparancsolom a helyükre, az elmúlt napokat vissza-

ragasztom a naptárba, és a legközelebbi űrhajóval elrepülök a Marsra — holnapot látni.

Tétován fölnyitottam a szemem. Ott ültem az íróasztalomnál, előttem a hamutartó, benne egy félig szívott, elnyomott cigarettavég.

Csodálatos érzés! Én már öt esztendeje nem dohányzom.